

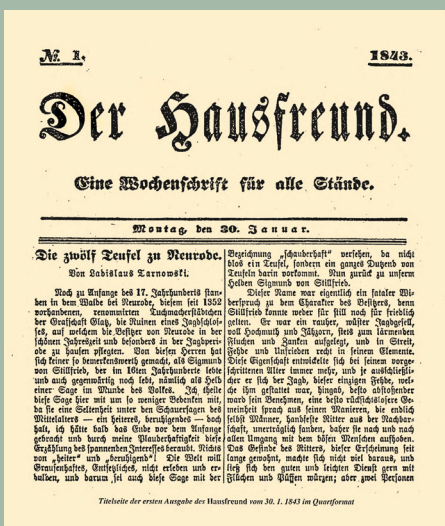
Historia drukarstwa i poligrafii w Nowej Rudzie

Dějiny tiskařství a polygrafie v Nové Rudě

Drukarnia i willa rodziny Rose w Nowej Rudzie około 1886 r.

Tiskárna a vila rodiny Roseových v Nové Rudě kolem roku 1886

Strona tytułowa pierwszego wydania czasopisma
„Przyjaciel Domu” z 30.01.1843

Titulní strana prvního vydání časopisu
„Domácí přítel” z 30. 1. 1843

Pierwsza drukarnia litograficzna w Nowej Rudzie (Neurode) powstała już w 1848 roku. Był to zakład produkujący papierowe obrazki poprzez druk z form płaskich, utworzonych na bazie kamienia litograficznego sprowadzanego z Bawarii. Kolorowe obrazki były sprzedawane między innymi pielgrzymom, którzy przybywali masowo do sanktuarium w Wambierzycach.

Ten zakład poligraficzny rozwijał się bardzo dobrze przez następne lata i miał nawet swoje filie w kilku krajach europejskich, np. w Paryżu, Wiedniu, Warszawie i Londynie. Pod koniec XIX wieku ta firma eksportowała swoje produkty także za ocean, np. do USA.

Po II wojnie światowej w Nowej Rudzie powstała słynna Szkoła drukarska i graficzna, która wkrótce zyskała sławę najlepszej szkoły kształcącej poligrafów w Polsce.

Szkoła Poligraficzna w Nowej Rudzie od 1946 roku nieustannie rozwijała się i kształciła co roku setki drukarzy, uczniowie przyjeżdżali do tej szkoły z terenu prawie całej Polski.

W tej szkole kształciłem się jako drukarz, w pierwszej połowie lat 70- tych XX wieku, również moja żona Ewa zdobyła tutaj wiedzę jako zecer. Po latach pracy w zakładach graficznych we Wrocławiu, powróciliśmy do naszego miasta rodzinnego i w tej szkole pracowaliśmy jako nauczyciele zawodu.

Niestety po likwidacji tej szkoły większość zabytkowych maszyn i urządzeń została sprzedana lub zaginęła. Ostatnie urządzenia, które uratowali byli nauczyciele tej szkoły są bezcennymi eksponatami, które przypominają mało znaną historię drukarstwa i poligrafii w Nowej Rudzie. Warto pamiętać, że przez ponad 150 lat to właśnie Nowa Ruda była znana niemal na całym świecie jako znakomity ośrodek poligraficzny.

Julian Golak

První litografická tiskárna v Nové Rudě (Nowa Ruda, Neurode) byla založena v roce 1848. Jednalo se o továrnu na papírové obrazy tištěné z plochých forem, vytvořených na bázi litografického kamene dovezeného z Bavorska. Barevné obrázky byly prodávány mimo jiné poutníkům, kteří hromadně přicházeli do svatyně ve Vambeřících.

Tato tiskárna se v průběhu dalších let velmi dobře rozvíjela a měla dokonce pobočky v několika evropských zemích, například v Paříži, Vídni, Varšavě a Londýně. Koncem 19. století vyvážela tato firma své výrobky i do zámoří, například do USA.

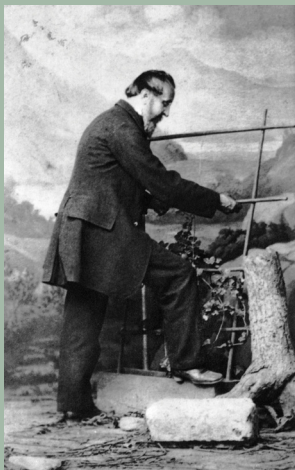
Po 2. světové válce vznikla v Nové Rudě slavná škola polygrafie a grafiky, která se brzy proslavila jako nejlepší škola vzdělávající polygrafy v Polsku.

Polygrafická škola v Nové Rudě se od roku 1946 neustále rozvíjela a každoročně vyučila stovky tiskařů, studenti do této školy přijížděli téměř z celého Polska.

Na této škole jsem se vyučil tiskařem v první polovině 70. let 20. století, zde získala znalosti jako sazečka i moje žena Ewa. Po letech práce v grafických dílnách ve Vratislavi jsme se vrátili do rodného města a pracovali jako odborní učitelé na této škole.

Bohužel po likvidaci této školy byla většina historických strojů a přístrojů prodána nebo ztracena. Poslední zařízení, jenž zachránili bývalí učitelé této školy, jsou neocenitelné exponáty, které připomínají málo známou historii tisku a polygrafie v Nové Rudě. Stojí za připomenutí, že více než 150 let byla právě Nová Ruda známá téměř po celém světě jako vynikající polygrafické centrum.

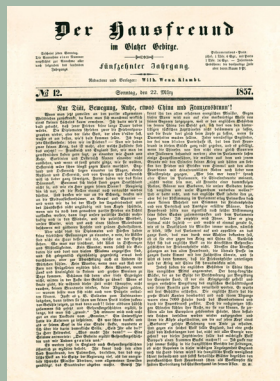
Julian Golak

Wilhelm Wenzel Klambt
(9.02.1811 - 1.09.1883)

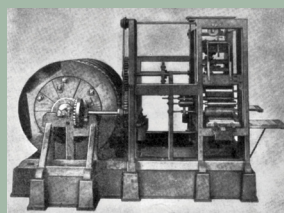
Publicysta, dziennikarz,
poeta, kronikarz, lokalny
polityk, założył pierwszą
w mieście gazetę,
drukarnię, bibliotekę
i księgarnię.

Publicista, novinář, básník,
kronikář, místní politik,
zakladatel prvního
časopisu, tiskárny,
knihovny a knihkupectví
v Nové Rudě.

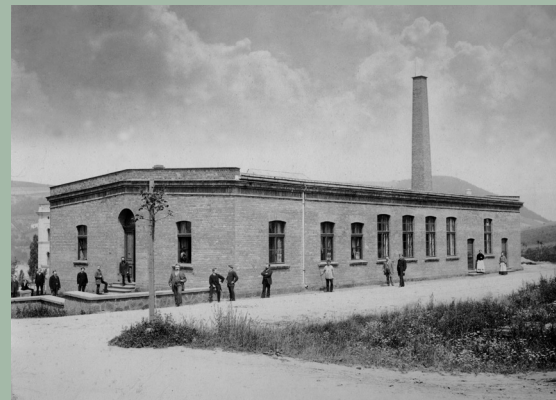
Gazeta „Przyjacieli Domu w Kłodzkich
Górach. Tygodnik dla wszystkich stanów”.
Propagowała kulturę, sztukę, naukę
i krajoznawstwo ziem kłodzkich.

Časopis „Domáci přítel v Kladských
horách. Týdeník pro všechny stavy”
propagoval kulturu, umění, vědu
a krajinu kladského regionu.

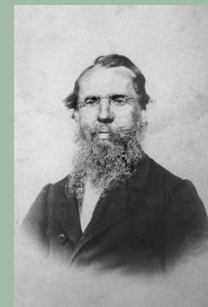
Maszyna drukarska z czasów powstania
„Przyjaciela Domu”

Tiskařský stroj z doby vzniku „Domáčího
přítele”

Budynek drukarni wzniesiony w latach 1860-1870

Budova tiskárny postavená v letech 1860-1870

Wilhelm Wenzel Klambt

W latach 50-tych XIX w. Klambt przeniósł swoją drukarnię na obecną ulicę Kopernika i systematycznie ją rozbudowywał. W 1860 r. drukowano dziennie ponad 5000 egzemplarzy gazety, w 1880 r. pismo miało 15000 prenumeratorów. Po przerwie, spowodowanej konfiskatą tygodnika w 1865 r., wznowiono druk czasopisma w 1866 roku pod nowym tytułem „Przyjacieli Domu dla Miasta i Wsi”, z licznymi dodatkami.

V 50. letech 19. století podnikatel Klambt přestěhoval svou tiskárnu do dnešní Koperníkovy ulice a postupně ji rozšiřoval. V roce 1860 zde každý den vznikalo více než 5 000 výtisků časopisu, který měl v roce 1880 již 15 000 předplatitelů. Po přestávce způsobené konfiskací v roce 1865 začal týdeník znovu vycházet v roce 1866 pod novým názvem „Domáci přítel pro město a venkov” a s četnými přílohy.

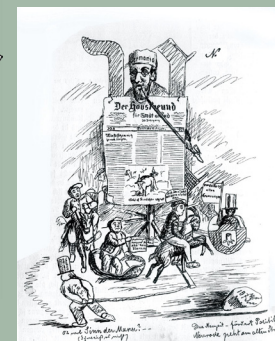
Drukarstwo w Nowej Rudzie zapoczątkował Wilhelm Wenzel Klambt, który w 1843 roku założył pierwszą w mieście gazetę „Przyjacieli Domu”, którą drukował w domu na prasie ręcznej, podobnej do tej z czasów Gutenberga, w ilości 500 egzemplarzy dziennie. Rok później zmienił jej tytuł na „Przyjacieli Domu w Kłodzkich Górach”. Po trzech latach gazeta posiadała już 1200 stałych abonentów.

Zakladatelem tiskařské tradice v Nové Rudě byl Wilhelm Wenzel Klambt. V roce 1843 zde začal vydávat první městský časopis „Domáci přítel”. Tiskl jej doma na ručním lisu, podobném tomu z Gutenbergových časů, v denním nákladu 500 výtisků. O rok později se název časopisu změnil na „Domáci přítel v Kladských horách”. Po třech letech měl již 1 200 stálých přeplatitelů.

„Przyjacieli Domu dla Miasta i Wsi” wraz z dodatkami
„Praktyczny Rolnik” i „Przy Domowym Ognisku”

„Domáci přítel pro město a venkov” s přílohami
„Praktický zemědělec” a „U domácího krbu”

Karykatura „W Nowej Rudzie wszystko
kręci się wokół starego Klambta”, który
przez wiele lat nadawał ton życiu umy-
ślowemu, społecznemu i politycznemu
w rodzinnym mieście

Herb Klambta

Erb rodu Klambtů

Nieistniejący dziś w Nowej Rudzie dom Wilhelma
Klambta przy obecnej ulicy Piastów 19 a,
miejsce powstania „Przyjaciela Domu”.

Již neexistující dům Wilhelma Klambta
v Nové Rudě, v dnešní ulici Piastův 19a,
kde začal vycházet „Domáci přítel”

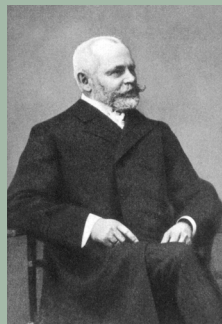

Przydomowy ogród
przy willi Klambta

Zahrada u
Klambtovy vily

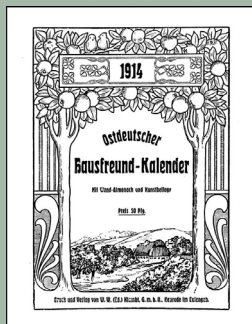
Drukarnia w 1885 r.
Tiskárna v roce 1885

Georg Rose

W latach 1882-1907 właścicielem drukarni i wydawnictwa był Georg Rose, który odkupił ją wspólnie z wrocławskim kupcem Adolfem Stenzlem od swojego teścia Wilhelma Klambta. Drukarnię systematycznie modernizował, przechodząc od ręcznego składania tekstu do wysoko wydajnych maszyn rotacyjnych. W 1885 roku była nowoczesną drukarnią, w której drukowane były także książki i kalendarze.

V letech 1882–1907 byl majitelem tiskárny a nakladatelství Georg Rose, který ji společně s vratislavským obchodníkem Adolfem Stenzlem koupil od svého tchána Wilhelma Klambta. Tiskárnu systematicky modernizoval a přešel od ruční sazby k vysoce výkonným rotačním strojům. V roce 1885 už to byl moderní závod, v němž se tiskly také knihy a kalendáře.

„Kalendarz Przyjaciela Domu”
„Kalendář Domáčního přítele”

Willá rodiny Rose vybudovaná v 1886 roku, otczona ogrodem ze starodrzewem

Vila rodiny Roseových postavená v roce 1886, obklopená zahradou se starými stromy

Grobowiec rodziny Rose na noworudzkim cmentarzu

Hrobka rodiny Roseových na noworudském hřbitově

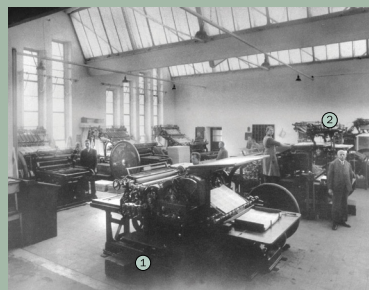
Zecernia
Sazárna

Księgowość drukarni
Účtárna v tiskárně

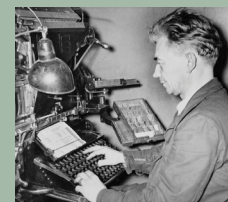
Dalszy rozwój drukarni umożliwiło wprowadzenie elektryczności w Nowej Rudzie w 1898 r. W 1904 r. w drukarni pracowało 140 osób. Znajdowało się 14 szybkich pras drukarskich, 6 maszyn dociskowych, jedna maszyna rotacyjna oraz kilka maszyn i urządzeń, łącznie z czterema linotypami.

Další rozvoj tiskárny umožnila elektrifikace města v roce 1898. V roce 1904 měla tiskárna 140 zaměstnanců. Bylo zde čtrnáct tiskařských rychlolisů, šest příklopových lisů, jeden rotační stroj a několik dalších strojů a zařízení, včetně čtyř sázecích strojů Linotype.

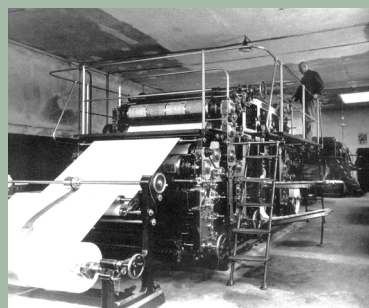

Maszyny drukarskie stopcylindrowe, drukujące jednostronnie z ręcznym (1) i automatycznym (2) systemem nakładania papieru

Tiskařské lisy typu stop cylinder pro jednostranný tisk s ručním (1) a automatickým (2) podáváním papíru

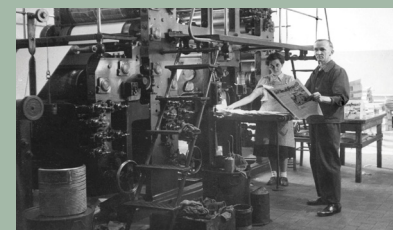

Praca na linotypie
Práce na sázecím stroji

Wielobarwna maszyna rotacyjna z mechanizmem do druku ilustracji. W ciągu godziny drukowała dwustronnie 14000 numerów gazety o objętości 16 stron.

Vícebarevný rotační stroj s mechanizmem pro tisk ilustrací. Během jedné hodiny oboustranně vytiskl 14 000 kusů novin čítajících 16 stránek.

Maszyna rotacyjna. Gazeta wychodzi złożona. Rotační stroj. Noviny vycházejí složené.

Drukarnia za czasów Edwarda i Waltera Rose
Tiskárna pod vedením Eduarda a Waltera Roseových

Synové Georga Rose – Walter i Edward – stворyli drukarnię artystyczną, skąd wychodziły wspólnie ilustrowane czasopisma „Wesoły Tydzień”, „Panorama”, „Górskie Miasto”. Od 1914 r. drukarnia wykonywała trzy i czterokolorowe druki akcydensowe w milionach egzemplarzy. Nakład gazety wzrósł do 170 000, rozpowszechniało ją 5000 kolporterów. Czasopismo stało się najczęściej rozpowszechnianą i lubianą gazetą tygodniową Niemiec. Wydawnictwo założyło zamiejscowe oddziały tygodnika w Hamm i w Speyer.

Synové Georga Rose, Walter a Eduard, založili uměleckou tiskárnu, v níž vycházely nádherně ilustrované časopisy „Veselý týden”, „Panorama” a „Horské město”. Od roku 1914 tiskárna vyráběla v milionových nákladech tříbarevné a čtyřbarevné příležitostné tiskoviny. Náklad „Domáčního přítele” vzrostl na 170 000 výtisků a jeho distribuci zajišťovalo 5 000 kolporterů. Časopis se stal nejrozšířenějším a nejoblíbenějším německým týdeníkem. Nakladatelství otevřelo své pobočky v Hammu a Speyeru.

Pracownicy drukarni w 1935 r.
W drugim rzędzie pośrodku, w jasnym garniturze Walter Rose

Zaměstnanci tiskárny v roce 1935.
Ve druhé řadě uprostřed ve světlém obleku sedí Walter Rose.

Pasowanie na drukarza na rynku w Nowej Rudzie podczas uroczystości 600-lecia miasta w 1937 r.

Pasování na tiskaře na náměstí v Nové Rudě při oslavách 600 let města v roce 1937

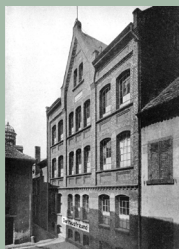
Chór drukarni Klamtba w 1906 r.
Pěvecký sbor Klambtovy tiskárny v roce 1906

Biurowiec filii wydawnictwa Klamtba założonej w 1898 r. w Hamm w Westfalii

Administrativní budova pobočky nakladatelství Klamtba založené v roce 1898 v Hammu ve Vestfálsku

Administrativní budova pobočky nakladatelství Klamtba založené v roce 1906 ve Speyeru nad Rýnem

Biurowiec filii wydawnictwa Klamtba założonej w 1906 r. w Speyer nad Renem

Drukarnia Państwowa w Nowej Rudzie w 1945 r.

Státní tiskárna v Nové Rudě v roce 1945

W 1945 r. w zakładach graficznych Klamtba uruchomiona została przez władze polskie Drukarnia Państwowa, a rok później Państwowa Szkoła Graficzna. Dyrektorem drukarni i szkoły został Kazimierz Hefkaluk. Szkoła kształciła drukarzy z całej Polski.

V roce 1945 byla v bývalém Klambtově grafickém závodě polskými úřady zřízena Státní tiskárna a o rok později Státní grafická škola. Ředitelem tiskárny a školy se stal Kazimierz Hefkaluk. Škola vzdělávala tiskaře z celého Polska.

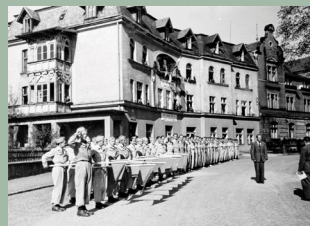

Gazetka upamiętniająca pierwszą rocznicę otwarcia drukarni

Noviny připomínající první výročí otevření tiskárny

Pierwsi pracownicy drukarni w Nowej Rudzie w 1945 r.

První zaměstnanci tiskárny v Nové Rudě v roce 1945

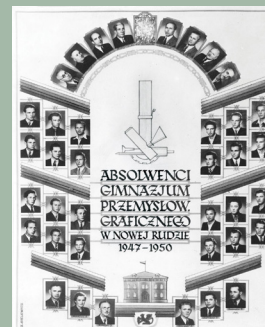
Otwarcie Szkoły Graficznej 8.12.1946

Otevření grafické školy 8. 12. 1946

Pracownicy drukarni

Zaměstnanci tiskárny

Absolwenci w 1950 r.

Absolventi školy v roce 1950

Zecernia warsztatów szkolnych
Sazárna ve školních dílnách

Hala maszyn
Strojní dílna

Szkola działała od 1948 r. jako 3-letnie Gimnazjum Graficzne, od 1951 r. Zasadnicza Szkoła Poligraficzna, w l. 70. Liceum Zawodowe, od 1985 r. Technikum Poligraficzne. W 2002 roku w 140. rocznicę powstania wydawnictwa Klambt nadano szkole imię Jana Gutenberga. Nauczanie drukarstwa i poligrafii zakończono w 2005 r.

Škola působila od roku 1948 jako tříleté Grafické gymnázium, od roku 1951 jako Polygrafické učiliště, v 70. letech jako Střední odborná škola a od roku 1985 jako Střední průmyslová škola polygrafická. V roce 2002 u příležitosti 140. výročí vzniku nakladatelství Klambt byla pojmenována po Johannesi Gutenbergovi. Výuka tiskařství a polygrafie zde skončila v roce 2005.

Grono pedagogiczne za czasów
dyr. Stanisława Folarona

Pedagogický sbor pod vedením
ředitele Stanislava Folarona

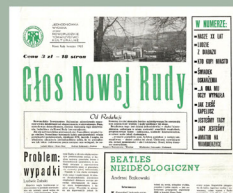
Grono pedagogiczne za czasów
dyr. Genowefy Skowron

Pedagogický sbor pod vedením
ředitelky Genowefy Skowronové

Pomnik Jana Gutenberga

Pomnik Johannese Gutenberg

Jednodniówka „Głos Nowej Rudy”

Příležitostné noviny „Hlas Nové Rudy”

Dyrektorzy Szkoły / Ředitelé školy:

Kazimierz Hefkaluk 1946–1953

Stanisław Eckert 1953–1957

Józef Kaliciński 1957–1963

Stanisław Folaron 1963–1973

Tytus Jek 1973–1975

Genowefa Skowron 1975–1980

Elżbieta Stangret 1980–1981

Bolesław Bandel 1981–1995

Grażyna Radzik 1995–1996

Bogdan Kostecki 1996–2005

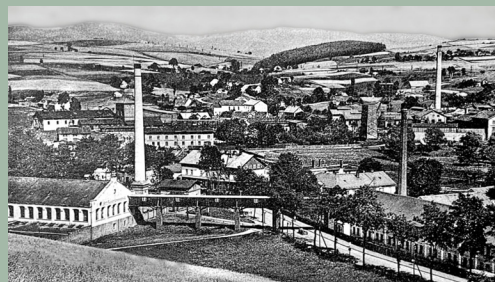
Gazetka szkolna „Młody Drukarz”

Školní časopis „Mladý tiskař”

Absolwenci
w 1973 r.

Absolventi
v roce 1973

Berliński-Noworudzkie Zakłady Artystyczne na pocz. XX w. Po wojnie Zakłady Kartoniarskie, „Diora”.

Berlińsko-novorudzský umělecký ústav na počátku 20. století. Po válce na tomto místě působila továrna na výrobu kartonu, později elektrotechnický závod Diora.

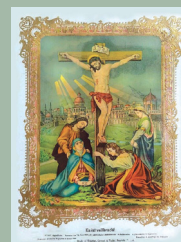

Hugo Hübner, Założyciel pierwszej
Fabryki Obrazków w Nowej Rudzie
w 1848 r.

Hugo Hübner, zakladatel prvního
uměleckého ústavu v Nové Rudě
v roce 1848

W l. 1880-1884 miał miejsce wielki rozwój fabryki obrazków – Zakładu Litograficznego Treutlera, Conrada & Taube, który od 1888 r. nosił nazwę Noworudzkie Zakłady Artystyczne SA. Ekspozytury fabryki założono w Paryżu, Londynie, Wiedniu i w Warszawie. Produkcję przeniesiono na obecną ulicę Świdnicką. W 1900 r. nastąpiło połączenie z podobnym zakładem w Berlinie jako Berlińsko-Noworudzkie Zakłady Artystyczne. Z 33 pras drukarskich wychodziły miliony kolorowych obrazków, pocztówek, kalendarzy, druków reklamowych, plakatów. Brak możliwości eksportowych po I wojnie światowej spowodował zamknięcie zakładu w 1931 r.

V letech 1880–1884 nastal velký rozvoj Litografické tiskárny Treutler, Conrad & Taube, která od roku 1888 nesla název Novorudský umělecký ústav, akciová společnost. Firemní pobočky byly zřízeny v Paříži, Londýně, Vídni a Varšavě. Výroba se přesunula do dnešní Svídnické ulice. V roce 1900 došlo ke sloučení s podobným závodem v Berlíně a společnost byla přejmenována na Berlińsko-novorudský umělecký ústav. Na 33 tiskařských lisech zde vznikaly miliony barevných ilustrací, pohlednic, kalendářů, reklamních tiskovin a plakátů. Nedostatek exportních příležitostí po první světové válce vedl k uzavření závodu v roce 1931.

Oleodruki produkowane w Noworudzkich Zakładach Artystycznych

Olejotisky z Novorudského uměleckého ústavu

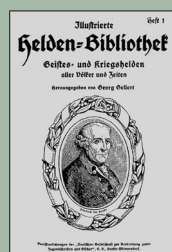
List firmowy
zakładów Treutler,
Conrad & Taube

Hlavičkový papír
firmy Treutler,
Conrad & Taube

„Kronika miasta Nowa Ruda”
„Kronika města Nová Ruda”

Książka z cyklu
„Biblioteka Bohaterów”
Kniha z cyklu
„Knihovna hrdinů”

Powieść
Román

Druki akcydensowe
Příležitostné tiskoviny

„Wesoły Tydzień”. Nowoczesna gazeta tygodniowa. Humor i sztuka.
„Veselý týden”. Moderní týdeník. Humor a umění.

Druk czasopisma został wstrzymany w 1944 r. na rozkaz Izby Prasowej Trzeciej Rzeszy. Po drugiej wojnie światowej drukarnia i wydawnictwo działają na terenie Niemiec do dnia dzisiejszego. Czasopismo „Przyjaciel Domu” jest wydawane, obok wielu innych tytułów, przez grupę Medialną Klambt pod nazwą „7 Dni”.

MEDIENGRUPPE
KLAMBT

Wydawanie czasopisma było w 1944 zastawione na przykaz Tiskowej komory Trzeciej Rzeszy. Po drugiej wojnie światowej drukarnia i wydawnictwo obnowiły swoją działalność na terenie Niemiec, gdzie działa do dziś. „Domowy przyjaciel” obecnie wychodzi pod nazwą „7 dni” jako jedno z wielu periodyków wydawanych medialną grupą Klambt.

Można powiedzieć że 27 grudnia 2022 kończy się pewna historia a zaczyna nowa.

Ostatnie urządzenia z byłej szkoły poligraficznej, które udało się uratować przed zniszczeniem zostają przetransportowane do pomieszczeń Miejskiej Biblioteki Publicznej w Nowej Rudzie w których będzie realizowany projekt „Sztuka Drukarska na Pograniczu”.

Lze říci, že 27. prosince 2022 skončil jeden příběh a začal nový.

Poslední kusy technického zařízení z bývalé polygrafické školy, které se podařilo zachránit před zničením, byly přestěhovány do prostor Městské veřejné knihovny v Nové Rudě, kde je realizován projekt „Tiskařské umění v pohraničí”.

Dzięki środkom pozyskanym w ramach projektu „Sztuka drukarska na pograniczu” dwa duże, przestronne pomieszczenia zostały przystosowane i wyposażone by stać się miejscem pracy, zabawy i nauki na temat fascynującej historii sztuki drukarskiej.

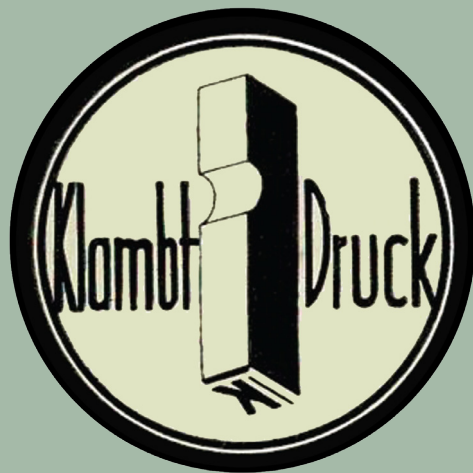
Díky dotaci získané v rámci projektu byly adaptovány a vybaveny dvě velké místnosti určené k práci, hrám a poznávání fascinující historie tiskařského umění.

Miejsce to jest pamiątką i hołdem dla ludzi którzy przez wiele lat tworzyli noworudzką poligrafię.

Toto místo je rovněž připomínkou a poctou lidem, kteří po dlouhá léta tvořili novorudskou polygrafii.

STANISŁAW
BIBLIOTĘSKA
PUBLICZNA
Naszej Między

BIURO
RACHUNKOWE
tel. 672 41 09

Handel
Kuchnia